

Leo Trotskij: I Mexiko¹

(9 januari 1937)

[Ur *Writings om Leon Trotskij [1936-1937]*, New York:Pathfinder Press, 1978, s 79-84.
Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

En varm tropisk morgon stävade vår oljetanker in i hamnen i Tampico. Vi visste fortfarande inte vad som väntade oss. Precis som hittills befann sig våra pass och revolverar i händerna på den fascistiske polismannen, som även på Mexikos territorialvatten vidmakthöll den regim som hade upprättats av Norges ”socialistiska” regering. Jag förvarnade polismannen och kaptenen om att min hustru och jag bara skulle gå i land frivilligt om vi möttes av våra vänner. Vi hade inte minsta anledning att lita på GPU:s norska tjänare, lika lite i tropikerna som i Oslo.

Men allt var tryggt ordnat. Kort efter att oljetankern stannade närmade sig en fiskekutter från regeringen med representanter från de lokala delstatsmyndigheterna, mexikanska och utländska journalister och viktigast av allt sanna och tillförlitliga vänner ombord. Där fanns Frida Rivera, hustru till den kände konstnären som hade tagits in på sjukhus på grund av sjukdom; Max Shachtman, en marxistisk journalist och nära anhängare som tidigare hade besökt oss i Turkiet, Frankrike och Norge; och slutligen George Novack, sekreterare för Amerikanska kommittén till Leo Trotskijs försvar.² Efter fyra månaders fängelse och isolering blev mötet med vänner särskilt innerligt. Den norske polismannen överlämnade till sist våra pass och revolverar, och betraktade förläget den mexikanske polisgeneralens artiga uppträdande.

Efter att ha lämnat oljetankern klev vi inte utan upphetsning ner på Nya världens jord. Trots att det var januari andades jorden värme. Tampicos oljeborrtorn påminde oss om Baku. På hotellet upplevde vi omedelbart våra bristande kunskaper i spanska. Klockan 10 på kvällen lämnade vi Tampico och reste till huvudstaden i ett specialtåg som tillhandahölls av kommunikationsministern, general Mujica.³

Kontrasten mellan Norge och det tropiska Mexiko märktes inte bara i klimatet. Befriade från

1 ”In Mexico”, *Fourth International*, juni 1941, där den hade rubriken ”Sidor ur Trotskijs dagbok”. Trots att den var daterad 9 januari skrevs säkert större delen av den, utom de första fyra styckena, flera veckor senare.

2 **Diego Rivera** (1886-1957) var en känd mexikansk konstnär, vars väggmålningar avlägsnades från Rockefeller Center i New York på grund av sina kommunistiska motiv. Han var grundare av det mexikanska kommunistpartiet och från 1922 medlem i dess centralkommitté, men lämnade 1927 partiet på grund av uteslutningen av Vänsteroppositionen. Han var Trotskijs värd i Mexiko när Trotskij anlände dit, men Trotskij tvingades 1939 bryta med honom offentligt kring frågor om dubbel facklig organisering, Sovjetstaten klasskaraktär och den mexikanska presidentvalskampanjen 1940, där Rivera stödde en högergenerals kandidatur. Splittringen finns dokumenterad i *Writings* 38-39. **Frida Kahlo de Rivera** (1910-1954) var hans hustru och själv konstnär. **Max Shachtman** (1903-1972) var ledare för det amerikanska kommunistpartiet och grundare av den amerikanska trotskistiska rörelsen. 1940 bröt han med det trotskistiska Socialist Workers Party på grund av skiljaktigheter om försvaret av Sovjetunionen. 1958 anslöt han sig till Socialistpartiet. **George Novack** (1905-1992) blev trotskist 1933 och spelade en ledande roll i många viktiga medborgarrättsrörelser och domstolsfall rörande medborgerliga rättigheter. Han var sekreterare för **Amerikanska kommittén till Leo Trotskijs försvar** (ACDLT) som bildades 1936 och bidrog till att få ihop Dewey-kommissionen för att utreda Moskvarättegångarna. ACDLT upplöstes i mars 1938 efter att Dewey-kommissionen hade slutfört sitt arbete och efter den tredje Moskvarättegången.

3 General **Francisco Mujica** (1884-1954) var minister för kommunikationer och offentliga arbeten i den mexikanska presidenten Cárdenas’ regering. Han hade hjälp till att ordna så att Trotskij kunde komma till Mexiko.

atmosfären av motbjudande självrådighet och enerverande osäkerhet mötte vi hela tiden gästfrihet och uppmärksamhet. Våra vänner från New York berättade optimistiskt om kommitténs arbete, om den ökande misstron mot Moskvarättegången och framtidsmöjligheterna av en moträttegång. Den allmänna slutsatsen var att det behövdes en bok om Stalins juridiska komplotter, och det så fort som möjligt. Ett mycket gynnsamt kapitel öppnades i vårt liv. Men ... hur skulle den fortsatta utvecklingen se ut?

Vi betraktade ivrigt det tropiska landskapet genom järnvägsvagnens fönster. I byn Cárdenas, mellan Tampico och San Louis Potosi, började två lok dra upp vårt tåg på platån. Luften blev svalare och vi gjorde oss snart av med nordbornas rädsla för tropikerna som hade gripit oss i Mexikanska golfens ångande atmosfär. På morgonen den 11 steg vi av i Lecheria, en liten station i utkanten av huvudstaden, där vi omfamnade Diego Rivera, som hade fått lämna sjukhuset. Det var framförallt honom vi hade att tacka för att vi hade befriats ur vår fångenskap i Norge. Med honom fanns flera vänner: Fritz Bach, en tidigare schweizisk kommunist som hade blivit professor i Mexiko; Hidalgo, deltagare i Zapatas armé under det mexikanska inbördeskriget; och några unga män. Vid middagstid anlände vi med bil till Coyoacán, en förstad till Mexico City, där vi inhystes i Frida Riveras blå hem, som har ett apelsinträd mitt på gårdsplanen.

I ett tacktelegram till president Cárdenas, som jag skickade från Tampico, upprepade jag att jag strikt ämnade avstå från att lägga mig i den mexikanska politiken.⁴ Jag tvivlar inte för ett ögonblick på att agenter från GPU kommer att komma till Mexiko för att hjälpa Sovjetunionens så kallade ”vänner” att göra allt i sin makt för att försvåra min vistelse i detta gästfria land.

Under tiden kom varning efter varning från Europa. Och kunde det ha varit på något annat sätt? För Stalin står mycket, om inte allt, på spel. Hans ursprungliga kalkyler grundades på plötsliga och snabba handlingar, och de visade sig bara till hälften riktiga. Min utvandring till Mexiko förändrade skarp styrkeförhållandena till Kremls nackdel. Jag fick möjlighet att vända mig till världsoinionen. Var kommer detta att sluta? De var bara alltför väl medvetna om hur sköra och ruttna deras juridiska komplotter är, och måste med oro ha ställt sig denna fråga.

Ett symptom på Moskvas oro slår en direkt i ögonen. De mexikanska kommunisterna började ägna hela nummer av sin veckotidning åt mig, med gammalt och nytt material från GPU:s och Kominterns kloaker, och publicerade till och med specialnummer i detta syfte. Mina vänner säger: ”Bry dig inte om det. Den tidningen åtnjuter ett välförtjänt förakt.” Och jag har inte själv för avsikt att gå i polemik mot lakejer när jag har en kamp mot deras herrar framför mig. Den Nationella arbetarkonfederationens sekreterare, Lombardo Toledano, uppträdande var ytterst ovärdigt.⁵ Denne herre är politisk amatör och till yrket advokat, främmande för arbetarklassen och revolutionen. 1935 besökte han Moskva, varifrån han lämpligt nog återvände som en oegennyttig ”vän” till Sovjetunionen. Han hyllade Dimitrovs rapport till Kominterns sjunde kongress om ”Folkfrontspolitiken”,

4 General **Lazaro Cárdenas** (1895-1970) var Mexikos president 1934-1940. Hans regering kännetecknades av planer på att omfördela jorden, utveckla industrier och transporter, förnya kampen mot den romerskt katolska kyrkan, och 1938 av att expropriera utländskt ägda oljeegendomar. Hans regering var den enda i världen som gav Trotskij asyl under de sista åren av hans liv. Trotskij lovade att inte delta i den mexikanska politiken, men såg till att uttrycka sina åsikter om mexikanska frågor genom att skriva ledarartiklar eller under pseudonym i sina latinamerikanska anhängares press.

5 **Vicente Lombardo Toledano** (1893-1969) var stalinist och ledare för den mexikanska Arbetarkonfederationen, den största fackföreningen i Mexiko. Han deltog aktivt i förtalskampanjen som de mexikanska stalinisterna genomförde mot Trotskij, och som var ämnad att förbereda den allmänna opinionen på mordet av honom.

detta dokument över teoretisk och politisk utmattning, som det viktigaste verket sedan *Kommunistiska manifestet*.⁶ Ända sedan jag anlände till Mexiko har denne herre förtalat mig, särskilt bryskt eftersom han på förhand garanteras immunitet genom att jag inte får ingripa i landets inrikespolitiska liv. Jämfört med så okunniga och uppblåsta karriärister var de ryska mensjevikererna riktiga revolutionära riddare!

Bland de utländska journalisterna utmärkte sig omedelbart *New York Times*' korrespondent, Kluckhohn.⁷ Under förevändning av en intervju försökte han flera gånger utsätta mig för ett polisiärt korsförhör. Det är inte svårt att inse vilka källor som inspirerade denna iver. Vad gäller den Fjärde internationalens mexikanska sektion, tillkännagav jag för pressen att jag inte kan ta ansvar för dess arbete. Jag uppskattar min nya tillflyktsort alltför mycket för att tillåta mig någon som helst oförsiktighet. Samtidigt varnade jag mina mexikanska och amerikanska vänner för att förvänta sig helt exceptionella "självförsvarsåtgärder" från de stalinistiska agenternas sida i Mexiko och USA. Under kampen för sitt internationella "rykte" och makt kommer inte den härskande klicken i Moskva att dra sig för någonting. Och minst av allt av att lägga ut tiotals miljoner dollar för att köpa människors själ.

Den andra Moskvarättegången

Jag vet inte om Stalin tvekade att iscensätta en ny rättegång. Jag tror att han måste ha tvekat. Men min avresa till Mexiko måste genast ha avbrutit denna tvekan. Nu blev det nödvändigt att till varje pris och så snabbt som möjligt dränka kommande avslöjanden med hjälp av sensationella nya anklagelser. Förberedelserna av fallet Radek-Pjatakov inleddes så långt tillbaka som i slutet av augusti.⁸ Som förväntat valdes denna gång Oslo som verksamhetsbas för "konspirationen", eftersom det var nödvändigt att underlätta för den norska regeringen att ha utvisat mig från landet. Men man fick ta med hastigt skisserade nya beståndsdelar i den redan föråldrade komplottens geografiska ramar. Via Vladimir Romm försökte jag, förstår ni, få tag i Washingtonregeringens hemligheter,⁹ medan jag via Radek förberedde mig för att förse Japan med olja, i den händelse Japan inledde krig mot USA. Det är bara på grund av de inte hade tid som GPU ansåg det omöjligt att arrangera ett möte för mig med japanska agenter i den mexikanska parken Chapultepec.

Den 19 kom den första utsändningen om den nära förestående rättegången. Den 21 besvarade jag den med en artikel. Den 23 började rättegången i Moskva. Precis som i augusti [vid första Moskva-

6 **Komintern sjunde kongress**, den sista, hölls i augusti 1935. Den antog politiken om en Folkfront, en koalition mellan arbetarpartier (kommunister och socialister) och borgerliga partier på ett liberalt kapitalistiskt program. På 1920-talet hade Komintern fördömt sådana koalitioner som klassarbete, men det blev alla de stalinistiska partiernas politik från 1935 till 1939, då pakten mellan Stalin och Hitler undertecknades. Efter Andra världskriget återupplivades den under olika namn (antimonopolistisk koalition, etc.). **Kommunistiska manifestet** skrevs 1847 av Marx och Engels.

7 Enligt ett brev till Diego Rivera från två av Trotskijs sekreterare skrev **Frank L Kluckhohn** (1907-1970), korrespondent för *New York Times*, artiklar som betonade Trotskijs "revolutionära aktivitet", som han påstod orsakade stora svårigheter för den mexikanska regeringen. Han försökte ständigt få uttalanden från Trotskij om allmänna politiska frågor, trots att Trotskij vägrade tala om annat än anklagelserna från Moskva.

8 I januari 1937 tillkännagav Stalin en andra skenrättegång, denna gång med 17 åtalade, med Radek och Pjatakov i spetsen. Av dessa 17 befanns alla utom fyra skyldiga och avrättades. **Jurij Pjatakov** (1890-1937) hade en ledande roll under oktoberrevolutionen och inbördeskriget, och hade många viktiga poster i regeringen. Var medlem i Vänsteroppositionen men kapitulerade kort efter att han utslöts 1927 och fick då viktiga poster inom industrin. Dömdes dock under den andra Moskvarättegången och avrättades.

9 I sitt vittnesmål vid rättegången beskrev **Vladimir Romm** sig som korrespondent för *Izvestija*, först i Genève 1930-1934 och sedan i Washington.

rättegången] fick vi genomleva en mardrömsvecka. Trots att det efter förra årets erfarenheter stod klart vilka affärens mekanismer är, så ökade den moraliska fasan istället för att minska. Rapporterna från Moskva såg ut som vansinnesutbrott. Man måste läsa om varenda rad flera gånger för att tvinga sig själv att tro att det fanns levande män bakom dessa utbrott.

Jag var nära bekant med några av dessa män. De var inte värre än andra människor. Tvärtom var de bättre än väldigt många. Men de förgiftades med osanningar och krossades sedan av den totalitära apparaten. De ljuger mot sig själva för att göra det möjligt för den härskande klicken att täcka andra i lögn. Stalin har satt sig målet att tvinga mänskligheten att tro på omöjliga brott. Ännu en gång tvingas man fråga sig: är mänskligheten verkligen så dum? Givetvis inte. Men saken är att Stalins komplotter är så vidunderliga att de också ser ut som omöjliga brott.

Hur kan man övertyga mänskligheten att denna synbara ”omöjlighet” i själva verket är en illavarslande verklighet? Kampen förs med ojämlika vapen. Å ena sidan GPU, domstolen, pressen, diplomaterna, de anställda byråerna, journalister av Durantys sort, advokater av Pritts sort. Å den andra en isolerad ”anklagad” som just har frigjort sig från ett socialistiskt fängelse, i ett främmande, avlägset land, utan någon egen press eller egna resurser.

Ändå tvivlade jag inte ett ögonblick på att hopkokets allsmäktiga organisatörer är på väg mot en katastrof. Stalins ständigt växande komplotter omfattar redan ett alltför stort antal personer, fakta och geografiska punkter, och fortsätter att växa. Det är omöjligt att lura alla. Alla vill inte bli lurade. Det franska Förbundet för mänskliga rättigheter, med sin oskuldsfulla ordförande Victor Basch, är förstuds förmöget att respektfullt svälja en andra och en tionde rättegång, precis som de svalde den första.¹⁰ Men fakta är starkare än den patriotiska entusiasmen hos tvivelaktiga förkämpar för ”rättigheter”. Fakta kommer att röja sig en egen väg.

Redan under domstolsförhandlingarna skickade jag ett antal dokumenterade motbevis till pressen och ställde ett antal exakta frågor till domstolen i Moskva, frågor som i sig själva smular sönder de anklagades viktigaste vittnesmål. Men rättsväsans gudinna i Moskva satte inte bara på sig ögonbindlar – hon satte också bomull i öronen. Jag förväntade mig givetvis inte att mina avslöjanden skulle få några omedelbara omfattande effekter. För det är mina tekniska möjligheter alltför begränsade. Den omedelbara uppgiften är att tillhandahålla en faktamässig stödjepunkt för tänkandet hos de mest genomträngande intellekten, och framkalla kritik, eller åtminstone tvivel, i nästa skikt. Efter att ha erövrat de utvaldas sinnen kommer sanningen att sprida sig längre och längre. I det långa loppet kommer sanningens spiral att visa sig vara starkare än komplotterns spiral. Allt som har hänt sedan den mardrömsaktiga veckan i slutet av januari har bara bekräftat mina optimistiska förväntningar.

Lästips: Leo Trotskij, [På Atlanten](#), som beskriver början av överresan från Norge.

[Fallet Leo Trotskij](#). Stenografiskt protokoll från Dewey-kommissionens förhör med Trotskij angående anklagelserna mot honom under Moskvarättegångarna.

¹⁰ **Förbundet för mänskliga rättigheter** var en fransk organisation för medborgerliga rättigheter som urskuldade Moskvarättegångarna.